

ההיענות לתפילה של 'המתפלל על חברו' - היא 'פריעת חוב'!

נחת רב, לתורה, לחופה ולמעשים טובים. פתח האיש ואמר: רצונכם שאספר לכם מעשה שהיה, הסכיתו ושמעו.

בקריתו של הגר"נ בולמן שליט"א [זצ"ל] במגדל העמק, גר זוג צעירים, הקדישו חייהם לתורה לעבודה ולגמילות חסדים.

אך רחמנא ליצלן, ל"ע, חסרי ילדים היו, וצערם רב, רב מאד. ויהי היום, נכנס הבעל אל רבו, הגר"נ בולמן שליט"א, ובפיו תחנונים - אולי יתן לנו רבינו עצה, מה ניתן לעשות כדי שהקב"ה יחוננו בזרע אנשים, קשה לנו, קשה מאד. אנה רבי, אולי יתפלל עבורנו, אולי יאציל עלינו ברכה.

הרב בולמן שליט"א שקע באנחה עמוקה שוברת לב. לאחר ההוררים פתח ואמר: שמע נא ידי, ודאי שאתפלל עבורכם. ודאי שלא אחסוך ברכות ככל שאוכל. אבל שימו לב.

בעיה דומה מאד, אולי אותה הבעיה, גם לי בביתי במשפחתי, אחד מבני, חשוך בנים הוא, ואיני יודע את נפשי מה לעשות, הצעה לי אליכם.

אולי תידברו, אתם והזוג האחר, אולי תסכימו ביניכם, שכל זוג יתפלל על חברו, אבל במלא המרץ, ישתדל כל אחד להסיח דעת מצרכי עצמו, ויקדיש תפלתו על חברו, על הזוג האחר.

אולי נצליח להפעיל כאן את מאמר הגמרא: "המתפלל על חבר הוא נענה תחלה, והוא שצריך לאותו דבר".

אמר, הסביר, ושקע שוב באנחתו העמוקה, ואנו פנינו איש לעברו של ה"זוג האחר", נדברנו בינינו והחלטנו, כי מהיום והלאה, כל אחד יקדיש תפילותיו למען זולתו, אבל כדי שזולתו יושע, מתוך הכוונה לזכות במסקנת ה"הוא נענה תחילה", לא כביזנעס...

מורי ורבותי, הנה לפניכם בעריסה, תינוקי שנולד באותו יום שנולד תינוקו של חברי...

תדהמה!

לא ידענו את נפשנו - עיניים נצנצו בברק של נטפי דמעות.

שקט מוחלט.

התעוררנו, אמרנו "שבת שלום", ברכנו בעוז, במרץ ובאמת, את הזוג, את בעל הבית, את כל המשתתפים ופנינו למקום מגורינו.

זהו כוחה של "מדה כנגד מדה", זוהי המחויבות שכביכול הקב"ה נטל על עצמו.

תניא ר' גמליאל ברבי אומר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' - כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. [קנ"א:]

הגאון **רבי ברוך מרדכי אזרחי** שליט"א מסביר שהיסוד הזה נובע מהכלל של "מדה כנגד מדה"!

זאת הסיבה להבטחה "כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה" [ב"ק צב.]. לא די שנענה אלא נענה תחילה!

הענין הוא שהתפילה, כוחה עצום ורב, כך רצתה חכמתו יתברך, שאם יתפלל האדם, יענו לו - אין תפילה חוזרת ריקם.

אך איברא, ש"המתפלל על חברו", מלבד שיש בו משום תפילה, יש בו גם את ה"על חברו" - הדאגה, האיכפתיות, התשומת-לב, ההשתתפות בצער, כל אלו נמצאים דווקא בתפילה על חברו.

בתפילה על חברו, ניצל האדם את כח התפילה, לעשיית חסד, ובמיוחד כאשר הוא עצמו "צריך לאותו דבר", ואף על פי כן, לא על עצמו ביקש, אלא על חברו!

בשל כך באה ה"חובה", שחייב הקב"ה, כביכול, את הנהגתו יתברך - של "מדה כנגד מדה" - "במדה שאדם מודד מודדין לו".

"מדה כנגד מדה", אינה מתנה היא "חוב" וחובות, משלמים לפני חלוקת מתנות...

הגר"מ מספר מעשה נורא, מעדות אישית:

אנכי והרבנית תחי' ישבנו בביקור ליל שבת אצל שכנים מכירים, ביוהנסבורג העיר, אוריה של שבת נינוחה, מגלגלין שיחה בענינים העומדים ברומו של עולם התורה והתשובה.

והנה קולטות אוזנינו, שלי ושל רעייתי, שיחה - מי זה הבוכה בעריסה או בעגלה?

זהו התינוק שלנו, אה, ב"ה, סוף כל סוף, עזר ה', נולד לנו תינוק לאחר כל כך הרבה שנות סבל של המתנה וצפייה! סוף כל סוף, גבר עלינו חסדו ונתן לנו הקב"ה את המתנה שאין למעלה הימנה, הלא הוא תינוקנו הראשון, לאחר שנים כה רבות...

הכל אחוזי התרגשות והשתתפות בשמחתם של הזוג הזה, חבר תלמיד חכם, ואשת חבר... הכל מברכים, כי יזכו לראות הימנו

לפעמים זוכים להצלחה מפני צורך הדור

מסביר הגאון **רבי אליהו אליעזר דסלר** זצוק"ל שלפעמים הרשע מקבל שכר בלי יחס ופרופורציה למעשים שלו, רק מפני צורך הדור.

באותו הדור נגזר על בית המקדש להיחרב, ובחרו מבין רשעי הדור את מי שיש לו איזו זכות כלשהי, ונפלה בגורלו להיות השליח שיורעף עליו כל הכוחות והעוצמה הנדרשת להגדרה של 'היו צריה לראש'.

וצריך לדעת שמאידך גיסא גם במידה טובה - לפעמים מפני צורך הדור אפשר לזכות בכוחות גדולים להועיל לאחרים, ויש אנשים שזכו להצלחות כבירות מעבר למידתם, אחר שקיבלו על עצמם לשאת בעול, ונבחרו להיות השליחים להיטיב לכלל ישראל.

[תלמידיו אמרו שבדברים אלו ניסה הגר"א דסלר ברוב ענוותנותו לתרץ מדוע זכה להצלחה ברוכה בניהול הכולל בגיטסהד, שודאי הדבר הוא רק מפני צורך הדור].

וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה, שנאמר "נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה" מכלל דעד השתא לא הוה רנה [קמט:]

רשעותו של נבוכדנצר ידועה, ורואים כאן שמאכזריותו סבלו אפילו מלכי אומות העולם.

את כוחו שאב מהזכות היחידה שהייתה לו - בכך שפסע לעצור את השליח שנשא מכתב מבלאדן מלך בבל אל חזקיה מלך יהודה, כדי לתקן את הנוסח ולהקדים שם שמים בראש המכתב.

התמיהה היא שהרי "לפום צערא אגרא" - וא"כ איך יתכן שזכה בתמורה למעשה פעוט כל כך - לממשלה אדירה תחת כל כיפת השמים, כולל על חיות השדה?

[מלבד הכישרונות האדירים שנכון בהם - עד שהיה הכרח לשלוח מלאך להשתיק אותו כשבא לשבח את הקב"ה, ובדאי שהמעלה של התשבחות הללו לא נבע מגדול דבקו, שהרי הוא היה שקוע בהשחתה וטומאה - אלא מכוח כישרונותיו המבהילים בגודלם]

כמויות העדכונים גורמת טיפשות

החשיבה, ויוצר בלבול וטיפשות.

לעומתם זקני תלמידי חכמים - שעוסקים כל ימיהם בתורת אלוקים חיים - את אותה 'גירסא דינקותא' עצמה הם מחדדים ומלבנים!

עם השנים חוזרים ומשננים, מעמיקים ומפלפלים בה, והדברים מתבהרים עם השנים, כך נוסף בהם נופך של חכמה ותבונה!

[את השיחה הזו מסר המהרי"ל בכדי להרגיע את סערת רוחם של בחורי הישיבה בימי מלחמת העולם הראשונה.

בימים ההם ישיבת טעלו היתה היחידה שלא גלתה ונשארה במקומה, אך סבלה רבות מגזרות שונות.

ולפתע התפרסם על טקס מפואר בהשתתפות ראשי השלטון החדש, עם פתיחת 'בית מדרש לרבנים'.

כאשר היה מדובר על שלושה עשר תלמידים ושני רבנים - שהתעטרו בעטרה לא להם, וניצלו כתר של ישיבה שנמלטה.

העוול הנוראי קומם רבים מבני הישיבה.

אך המהרי"ל ביקש להרגיע את הרוחות - ולקבל את הדברים בפרופורציה נכונה, על אף שהעוולה זועקת עד השמים, אבל צריך לדעת שישקרא לא קא"י!

מעמדה של ישיבה לא נקבע באירוע רב רושם, אלא מתבסס על עבודת ה' פנימית, הקבועה לאורך השנים, וכבודה של ישיבת טעלו במקומה מונח!

תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם, שנאמר 'בישישים חכמה ואורך ימים תבונה', ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן, שנאמר 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'. [קנ"ב.]

צריך להבין את ההבדל הקיצוני ביניהם, מדוע 'זקנה' שמוסיפה חכמה לתלמידי חכמים, היא עצמה גורמת טיפשות לעמי הארצות!

הגאון **רבי יוסף יהודה ליב בלאך** זצוק"ל מסביר ששורש ההבדל נעוץ בתחום ההתעניינות של כל אחד מהם.

עמי הארצות מתעדכנים במשך כל החיים ב'חדשות', ומתעסקים בסערות תקשורתיות חולפות, כך שהמעשים ששמעו אמש, היום הם כבר לא מעשיים.

מוחם דומה ללוח מודעות - בבוקר מופיעה עליו כרזת פרסום מושקעת ומרתקת - נראה שההשפעה שלה תמשוך לקוחות רבים.

אחר כמה שעות כבר מכסה אותה מודעה נוספת מוצלחת יותר, עד שבערב שניהם מסתתרים תחת מעטה פרסומות מגוונות, כשמרוב תעמולה הציבור מתבלבל, ובכלל לא ברור למי תהיה השפעה.

כך נדמה לוח ליבם של עמי הארצות - ששימש כר פורה לדמיונות, ומצע נח לעדכונים שוטפים של הבלים מתחלפים.

עודף המידע כבר אינו רלוונטי, ורק מעמיס ומכביד על מערכת

ניחום אבלים נועד לתועלת הנפטר

והם רוצים לפרוק אותו, בין ע"י בכי ובין ע"י התעניינות וכדומה, אבל הכל נע סביב האנוכיות של השומע, שלא מרגיש בנח עם הצרה, וחותר להשתחרר ממנה.

היות העיסוק באסון לא נובע מנשיאה בעול ואכפתיות אמיתית, התחושות אכן 'משתחררות', חוזרים לשגרה, והרושם מתפוגג במהירות.

בעל חסד אמיתי - שעובד על מידותיו, ומרגיש השתתפות כנה בצער של הנפטר - חושב ומתבונן מה ניתן להועיל לנשמתו? ומה אפשר לעשות כדי להקל עליו מהייסורים ומעונשי העוה"ב?

רק כך המצווה של ניחום אבלים תבוא מתוך מקום פנימי אמיתי של השתתפות בצער הזולת! של נשיאה בעול! ולא מתוך שחרור רגשות אנוכיים, כך מקיימים כראוי את מצות גמילות חסד של אמת!

הוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה, לא היו לו מנחמין, כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה, לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה - ואמר ליה 'תנוח דעתך שהנחת את דעתי'. [קנב.]

צריך להבין מה הענין ב'ניחום אבלים' אם אותו אדם לא הותיר אחריו אבלים?

הגאון **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצוק"ל הוכיח מכאן שהנפטר אמור להפיק תועלת מ'הניחום', בין אם ע"י שמעוררים לתשובה או כל חיזק שנגרם ממנו.

ועורר על כך שאדם צריך להיות 'נושא בעול' עם אחרים, ואפילו עם נפטרים! כמו שנהג ר' יהודה.

המציאות היא שכאשר אנשים נתקלים באסון, נגרם להם צער,

כשאדם דבוק בה' אינו יכול להינזק!

ואומר שהדבר ברור אצלו שכל הצרות שאירעו לגדולי העולם מהנביאים והחסידים, היה זה רק ברגעים שנחלשה אצלם הדביקות הזו במחשבתם.

מסופר על הגר"ח מוואלוז'ין זצוק"ל שנכנס לשיעורו של הרבינו הגר"א עם רטיה על ראשו.

במהלך השיעור הסיר את הרטיה לזמן מה - ואח"כ החזיר אותה.

אחר השיעור הסביר לאחד שתמה על הדבר, שהמהלך השיעור הרגיש בשלב מסויים שהוא נמצא בקרבת אלוקים כזו שלא מצריכה השתדלות, ולכן הסיר את הרטיה.

אחר זמן מה כשנחלשה אצלו הדביקות - הוצרך להחזיר את הרטיה.

תנו רבנן כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - אסור לקרותו בשבת, ודיוקנא עצמה - אף בחול אסור להסתכל בה, משום שנאמר 'אל תפנו אל האלילים', מאי תלמודא? אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם. [קמ"ט.]

הגאון **רבי שלמה ולבה** זצוק"ל מביא את היסוד הגדול שבנה הרמב"ם [במ"י פנ"א] מהגמרא הזו - שהשכל אשר ה' השפיע עלינו הוא הדבוק ביננו לבינו!

כל זמן שהאדם עוסק במחשבות של קירבת אלוקים [ובנפח"ח כתב שה"ה בתורה] הוא מחזק את הדביקות בינו לבורא.

ברגע שאדם מסיח דעתו מעבודת ה' - מיד נחלש החיבור הזה!

הרמב"ם מוסיף שממילא בזמן שהאדם מחובר לבורא יתברך, ודאי שהוא שמור ומוגן מכל צרה ונגע!

לרפואה שלמה

הרב **פנחס אליהו בן שרה** שליט"א
הרב **יהושע מאיר בן מלכה** שליט"א
מר **יחזקאל בן צלחה** שיחי

ניתן להשתתף בהוצאות
באמצעות נדרים פלוס
'נוה אריה' - פנינים מאירים

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים